

ผลกระทบของการนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทย

The Effects of using confidential informants in Investigating and
Suppressing Narcotic Crimes in Thailand

Received: 1/12/2565

Revised: 26/12/2565

Accepted: 27/12/2565

นายกิตติภพ บัวคลี¹

Kittiphop Buaklee¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทความสำคัญของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทย 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่สืบสวนกับบุคคลที่เป็นสายลับ 3) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 27 ท่าน

จากการศึกษาพบว่า ประการแรกสายลับมีบทบาทความสำคัญในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด โดยทำหน้าที่ 1) รายงานข่าวสาร 2) การแทรกซึม และ 3) การล่อซื้อยาเสพติดให้แก่เจ้าหน้าที่สืบสวน เนื่องจากสายลับเป็นบุคคลที่อยู่ในวงการยาเสพติดอยู่แล้วจึงสามารถรับรู้ข้อมูลทุกอย่างของผู้กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องใช้เวลามากนักในการสร้างความไว้วางใจกับผู้กระทำความผิดด้วยกัน แต่ทั้งนี้บทบาทความสำคัญของสายลับส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับมุมมองของเจ้าหน้าที่แต่ละบุคคลซึ่งมีลักษณะเป็นอัตวิสัย มีทั้งมุมมองเชิงบวก มุมมองเชิงลบ และมุมมองที่เป็นกลาง ประการที่สองรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่สืบสวนกับสายลับซึ่งเป็นบุคคลชั่วคราวข้ามกัน จากการศึกษพบว่ารูปแบบความสัมพันธ์จะแตกต่างกันไปในแต่ละคู่สัมพันธ์ทั้งใน รูปแบบนายกับบ่าว รูปแบบเพื่อนร่วมงาน และรูปแบบพี่กับน้อง ประการสุดท้ายผลกระทบจากการนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด ซึ่งผู้วิจัยสามารถจำแนกผลกระทบออกได้เป็น 6 ด้าน 1) ผลกระทบด้านตัวสายลับ 2) ผลกระทบด้านเจ้าหน้าที่ 3) ผลกระทบด้านสังคม 4) ผลกระทบด้านกฎหมาย 5) ผลกระทบด้านจริยธรรม และ 6) ผลกระทบด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เนื่องจากสายลับอยู่ในวงจรกิจกรรมกระทำความผิดและมีโอกาสกลับไปกระทำความผิดซ้ำ และจากลักษณะงานที่เป็นความลับ การตรวจสอบความโปร่งใสกระทำได้ยาก จึงส่งผลกระทบต่อสังคมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความผิด พ.ศ. 2550 หมวด 1 ว่าด้วยการสืบสวน โดยให้ระบุถึงการสืบสวนโดยวิธีใช้สายลับเพื่อพัฒนาระบบงานยุติธรรมทางอาญาให้ทุกฝ่ายยึดหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหาและสร้างมาตรการกำกับดูแลให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สายลับ; การสืบสวน; การปราบปราม; อาชญากรรมยาเสพติด

¹นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Major of Criminology and Criminal Justice, Department of Sociology and Anthropology,

Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

*Email: 6380010724@student.chula.ac.th

Abstract

The objectives of the study were 1) Studying the Key roles of confidential informants. In the investigation and suppression of narcotic crimes in Thailand 2) Studying the relationship between the investigators and the confidential informants 3) Analyzing the effects arising from using confidential informants in the investigation and suppression of drug crimes in Thailand. The research had used the qualitative research method and in-depth interview by using information from the target group totaling 27 people.

The results suggest that firstly, the essential role of the confidential informants in narcotic crimes were. informing the news. infiltrating. and luring. the drug dealer into selling narcotics. Because the confidential informants are in the narcotic society or narcotic environment, it is easy for them to create the trust for the drug offenders to know their information in the short term. However, the important role of the confidential informants partly depends on the perspective of each officer, which is subjective, including positive , negative and neutral perspectives. Secondly, the relationships between officers and confidential informants are opposite. From the study, it was found that the relationship styles could change or develop over time as these three styles: the master and servant style, the co-worker style, and the siblings style. Finally, the effects of using confidential informants in narcotic crimes . In the study, the researcher could classify the effects into 6 aspects: 1. The effect on the confidential informants 2. The effect on officer 3. The effect on society 4. The effect on the law 5. Ethical effect 6. Judicial process effect.

For the reason that confidential informants are in the vicious circle then it is possible for them to repeat the offense. Moreover, from the characteristics of being a confidential job. Transparency audits are difficult to do. As the mentioned reasons, they affect society and the criminal justice process in many aspects. The Narcotics Criminal Procedure Act B.E. 2550, Chapter 1 on Investigation should be amended by specifying the investigation using the confidential informants By comparative studies such as Rachel's Law and a model policy on the use of spy (The Model Policy on Confidential Informants) of International Association of Chief of Police (IACP) Develop a criminal justice system for all parties to adhere to Principle of substantive truth. and create better regulatory measures

Keywords: confidential informant; investigation; suppression; narcotics crime

บทนำ

การใช้สายลับ (Use of informants) เป็นแนวทางปฏิบัติที่เจ้าหน้าที่สืบสวนนิยมใช้กันในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเจ้าหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นเกี่ยวกับกรรมวิธีในการแสวงหาข้อเท็จจริงดังกล่าว โดยอาศัยบุคคลที่เรียกว่า “แหล่งข่าว หรือสายลับ” เป็นผู้ให้ข่าวสารเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดหรือแจ้งข่าวให้ทราบล่วงหน้าว่าจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่สืบสวนจะนำข่าวสารนั้นไปวางแผนการสืบสวนเพื่อหาโอกาสในการจับกุมตัวผู้กระทำความผิด การสืบสวนด้วยวิธีการดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ปฏิบัติกันโดยทั่วไปในการสืบสวนความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จุดเริ่มต้นของการสืบสวนหาข่าวเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดนั้นเจ้าหน้าที่สืบสวนมักใช้บุคคลผู้มีส่วนรู้เห็นหรืออยู่ในวงการยาเสพติดด้วยกันเข้ามามีบทบาทเป็นผู้แจ้งข่าวสารหรือให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่ การได้มาซึ่งสายลับในคดียาเสพติดส่วนใหญ่จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นการชักชวนผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง

แต่ทว่าการใช้สายลับยังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้คำนิยามหรือรับรองการกระทำไว้อย่างชัดเจน การใช้สายลับเป็นคุณละความหมายกับการปฏิบัติการอำพรางหรือการแฝงตัว (Undercover) เพราะกฎหมายได้ระบุไว้อย่างชัดเจนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(10) และมาตรา 17 ว่าด้วยการปฏิบัติการอำพรางใช้บังคับกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติการอำพรางเท่านั้น ซึ่งเจ้าพนักงานผู้ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือเท่านั้นที่สามารถปฏิบัติการอำพรางได้ กรณีจึงไม่อาจถือว่าบทบัญญัติที่กำหนดไว้จะสามารถใช้บังคับกับสายลับได้ (ปัทมา วะรินทร์, 2554,) ดังนั้น ระบบการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทยจึงไม่มีคำนิยามศัพท์ คำว่า “สายลับ” ไว้ในกฎหมายที่ชัดเจนและไม่มีขั้นตอนในการปฏิบัติต่อสายลับที่เป็นทางการหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ในการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดต่างก็ให้ความหมายของคำว่า “สายลับ” แตกต่างกันไป ซึ่งรวมไปถึงการจัดแบ่งประเภทและแนวทางปฏิบัติต่อสายลับด้วย

เมื่อไม่มีกฎหมายระบุรับรองสถานะของสายลับในคดียาเสพติดไว้เช่นนี้ กรณีจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าสายลับมีความเป็นมาและบทบาทความสำคัญอย่างไรต่อการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรม วิธีการสรรหาหรือการได้มาซึ่งสายลับของเจ้าหน้าที่สืบสวนเป็นอย่างไร ปัจจัยใดที่ทำให้บุคคลทั้งสองฝ่ายมาร่วมงานกันได้ กระบวนการเปลี่ยนแปลงสถานภาพจากบุคคลธรรมดาหรือผู้กระทำความผิดมาเป็นสายลับเป็นอย่างไร และยิ่งไปกว่านั้น การที่เจ้าหน้าที่สืบสวนซึ่งมีคำนิยามหลักในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาดตามหน้าที่และอำนาจที่ได้รับมอบหมาย จำเป็นต้องมาร่วมงานกับบุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิดเพื่อจัดการกับผู้กระทำความผิดรายอื่น ปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างไรในสถานการณ์ที่ไม่มีบทบังคับของกฎหมายหรือกฎระเบียบควบคุมเช่นนั้น หากแต่การที่เจ้าหน้าที่เข้าไปมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้มีพฤติกรรมกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้งานบุคคลผู้กระทำความผิดด้วยกันเป็นสายลับเพื่อมุ่งหวังผลสำเร็จในการปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด หากไม่มีหลักเกณฑ์ปฏิบัติหรือระบบการตรวจสอบถ่วงดุลที่ดีพอ อาจนำไปสู่ผลลัพธ์หรือผลกระทบอันไม่พึงประสงค์ตามมาหลายประการ บทความนี้จึงมุ่งศึกษาถึงการได้มาซึ่งสายลับ บทบาทและความสำคัญของสายลับในการสืบสวน ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่สืบสวนกับสายลับ และวิเคราะห์ผลกระทบของการนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด ซึ่งข้อ

ค้นพบจะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางในการพัฒนาการสืบสวนโดยใช้วิธีสายลับที่เหมาะสมกับบริบทการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทความสำคัญของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่สืบสวนกับบุคคลที่เป็นสายลับในการทำงานปราบปรามยาเสพติด
3. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน 1. วิธีการศึกษาวิจัยทางเอกสาร 2. วิธีการศึกษาวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

วิธีการศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) อันเป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งประกอบไปด้วย กฎหมาย หนังสือ วารสาร จุลสาร สิ่งตีพิมพ์ ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และเอกสารประกอบการฝึกอบรมของหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลบน เครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยอีกทางหนึ่ง

วิธีการศึกษาวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แนวคำถามสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อใช้ในการหาคำตอบ เทปบันทึกเสียง และแบบบันทึกภาคสนาม การใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้ให้ข้อมูลอันเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 27 ท่าน สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่จำกัด มีคุณสมบัติ เฉพาะตัว โดยผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์การคัดเลือก

ซึ่งจะแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐและอดีตเจ้าหน้าที่รัฐของหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับสืบสวนหาข่าวเกี่ยวกับยาเสพติดโดยใช้สายลับ จำนวน 15 ท่าน บุคคลที่สมัครใจยอมรับว่าเคยเป็นสายลับให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐในคดียาเสพติด จำนวน 8 ท่าน และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย ผู้พิพากษา อัยการ นักวิชาการด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และนักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน จำนวน 4 ท่าน มาดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงจากการตอบคำถามสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยก่อนที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย สอบถามถึงความสมัครใจ และให้เซ็นด้วยใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย โดยข้อมูลต่าง ๆ จะเก็บไว้เป็นความลับ ใช้นามสมมุติแทนชื่อจริง และจะรายงานผลวิจัยในภาพรวมเท่านั้น หลังจากนั้นผู้วิจัยขออนุญาตสัมภาษณ์และขออนุญาตบันทึกเสียงสนทนา ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนละ 1 - 2 ครั้ง ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ครั้งละ 45 นาที ถึง 120 นาที และขอสัมภาษณ์เพิ่มเติมบาง

รายในกรณีที่มีข้อมูลไม่เพียงพอ ทั้งโดยการสัมภาษณ์แบบพบปะต่อหน้า และการสัมภาษณ์ทางไกลผ่านแอปพลิเคชันที่เห็นภาพและเสียง เช่น WebEx หรือ Line video call

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เชิงลึกมาถอดความแบบคำต่อคำ (Verbatim) เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหาและบริบท (Content & Context Analysis) จากนั้นจึงนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องด้วยการอ่านบทสัมภาษณ์ที่ถอดความเป็นตัวอักษร (Script) แล้วเปรียบเทียบกับเสียงที่บันทึกเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง จากนั้นผู้วิจัยอ่านบทสนทนาบทสัมภาษณ์ที่เป็นตัวอักษรหลายๆ ครั้ง เพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลทั้งหมดในภาพรวม โดยดึงข้อความ หรือประโยคที่สำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ความคิด ความรู้สึก จากข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแต่ละบุคคลแล้วนำรหัสที่ได้มารวบรวมเชื่อมโยงสร้างเป็นประเด็นหลัก (Theme) โดยนำข้อความหรือประโยคสำคัญที่มีลักษณะร่วมกันหรือมีความหมายเหมือนกันมารวมไว้ด้วยกัน หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่จัดเป็นประเด็นหลักมาหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับประเด็นต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ แล้วจึงสร้างข้อสรุปจากประเด็นหลักทั้งหมดเพื่อให้เห็นภาพรวมของความรู้และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยตรวจสอบและให้ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ และขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยนำเสนอข้อมูลการวิจัยในรูปแบบของการบรรยายรวมทั้งจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของการนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทย สามารถแยกผลการวิจัยออกได้เป็น 3 ประเด็น

ประเด็นที่ 1 บทบาทความสำคัญของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทย

การใช้สายลับเป็นวิธีการพื้นฐานที่มีใช้กันอยู่แล้วในการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ จากการศึกษาพบว่าเจ้าหน้าที่เคยได้รับการอบรมจากหน่วยงานจากต้นสังกัด รวมทั้งจากหน่วยงานต่างประเทศ อย่างเช่น สำนักงานปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา (DEA) มีการสอนเรื่องการควบคุมสายลับ การแก๊งตัว (spotting) การชักชวน (recruitment) บุคคลให้มาเป็นสายลับ เพื่อทราบถึงหลักการกว้างๆ ในการใช้สายลับ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ยังได้รับการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น และสามารถลองผิดลองถูกจากประสบการณ์ของตนเองได้ ด้วยลักษณะการทำงานที่เป็นความลับ มีความจำเป็นต้องเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ไม่อาจเข้าถึงได้โดยเปิดเผย หรือจะต้องปกปิดแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารนั้นไว้เป็นความลับ เจ้าหน้าที่จึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ต้องการของผู้กระทำความผิดได้ เช่น ชื่อหัวหน้าขบวนการ สถานที่หรือยานพาหนะที่ใช้ซุกซ่อนยาเสพติด เป็นต้น ดังนั้น สายลับจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทย

1.1 การก้าวเข้ามาเป็นสายลับในคดียาเสพติดประเทศไทย จากการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกรายในสายลับยอมรับว่าจุดเริ่มต้นของการมีสถานะเป็นสายลับในคดียาเสพติด เพราะเหตุว่าตนเองอยู่ในวงการยาเสพติดมาก่อนและยังคงอยู่ในวงการนั้น ไม่ว่าจะเป็บบทบาทของผู้เสพที่ผันตัวเองมาเป็นผู้จำหน่ายยาเสพติด หรือทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งในขบวนการยาเสพติด ซึ่งการที่สายลับเป็นผู้อยู่ในวงการยาเสพติดอยู่แล้วจึงสามารถรู้ข้อมูลทุกอย่างของผู้กระทำความผิดได้ โดยไม่ต้องใช้เวลามากนักในการสร้างความไว้วางใจกับผู้กระทำความผิดด้วยกัน และคุณสมบัติเช่นนี้ย่อมเป็นที่ต้องการของเจ้าหน้าที่สืบสวนที่กำลังแสวงหาวิธีการที่จะรู้ข้อมูลของผู้กระทำความผิดโดยเจ้าหน้าที่จะใช้โอกาสทาบถามหรือชักชวนให้เขามาทำหน้าที่เป็นสายลับให้แก่เจ้าหน้าที่โดยเสนอทางเลือกให้พิจารณา เช่น เงิน ความปลอดภัย และบุญคุณ เป็นต้น

1.2 แรงจูงใจของสายลับ จากการศึกษาพบว่าการก้าวเข้ามาเป็นสายลับคดียาเสพติดประกอบด้วยแรงจูงใจหลากหลายประการ และแรงจูงใจยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ตามแต่สถานการณ์หรือระยะเวลาของการทำงานเป็นสายลับ ในช่วงแรกอาจมีแรงจูงใจจากเรื่องหนึ่ง แต่เมื่อร่วมงานกันไปสักระยะหนึ่งแรงจูงใจก็เปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

1.2.1 ความปลอดภัย การที่สายลับเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดย่อมเป็นที่จับตาของเจ้าหน้าที่ การตัดสินใจเลือกเข้ามาเป็นสายลับให้กับเจ้าที่ยังสามารถคงสถานภาพเดิมของตนไว้ได้ และยังได้รับการปกป้องจากเจ้าหน้าที่ จึงทำให้ตัวสายลับมีความรู้สึกปลอดภัยต่อสถานภาพของตน

1.2.2 บุญคุณ แรงจูงใจเกี่ยวกับการตอบแทนบุญคุณเกิดขึ้นหลังจากที่สายลับถูกจับกุมในคดีอาญา ซึ่งเป็นสาเหตุให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ สายลับซาบซึ้งใจต่อคำพูดและวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่คนใดเป็นพิเศษ เช่น การให้คำปรึกษา พูดให้กำลังใจ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือครอบครัว ในยามที่สายลับถูกควบคุมตัวและต้องอยู่ในเรือนจำ สายลับจึงอยากหาทางตอบแทน บุญคุณให้แก่เจ้าหน้าที่คนนั้น

1.2.3 เงิน แม้เงินจะเป็นสิ่งแรกที่ทุกคนคาดหวังแต่จากการศึกษาพบว่าสายลับไม่ได้ให้ความสำคัญกับเงินเป็นอันดับแรก เพราะก่อนหน้าที่จะเป็นสายลับ สายลับทุกคนก็อยู่ในวงการยาเสพติดซึ่งสามารถหาเงินผิดกฎหมายได้เป็นจำนวนมากได้อยู่แล้ว ในทางตรงกันข้ามสายลับไม่ทราบสิทธิและไม่เคยเรียกร้องเงินสินบนหรือค่าตอบแทนในคดียาเสพติดตามกฎหมาย สูดแล้วแต่เจ้าหน้าที่จะจ่ายเงินให้ในลักษณะสินน้ำใจมากกว่าเงินค่าจ้าง

1.2.4 อุดมการณ์ เป็นแรงจูงใจเชิงบวกที่อยากมีส่วนช่วยในการแก้ไขในสิ่งที่ผิดพลาดในอดีต เพราะตนเองอยู่ในวงการยาเสพติดจึงสัมผัสกับปัญหานั้นอย่างใกล้ชิด ด้วยวิญญูณ์และประสบการณ์ชีวิตที่สูงขึ้นจึง

ได้เริ่มตระหนักถึงโทษภัยของยาเสพติด แม้ยังไม่อาจก้าวออกมาจากวงการยาเสพติดได้ แต่การได้ช่วยสังคมเท่าที่พอจะกระทำได้ก็สามารถชดเชยความรู้สึกผิด ในใจและสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง

1.3 ประเภทของสายลับ จากการศึกษาพบว่าประเภทของสายลับ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.3.1 สายลับที่สรรหาเข้ามา (recruit) เจ้าหน้าที่ได้ใช้กรรมวิธีทางการข่าวแล้วเห็นว่ามีคุณสมบัติเป็นสายลับได้ จึงดำเนินการในการสรรหาเข้ามาทำงานให้แก่เจ้าหน้าที่ ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ประเมินค่า และทดสอบคุณสมบัติหรือขีดความสามารถของบุคคลที่จะเป็นสายลับอย่างเป็นระบบ จากหน่วยงาน เช่น การแก๊งค์ตัว การชักชวน การควบคุม

1.3.2 สายลับที่เดินเข้ามาเอง (walk in) บุคคลซึ่งต้องการจะทำหน้าที่เป็นสายลับให้เจ้าหน้าที่และติดต่อเข้ามาหาเจ้าหน้าที่เองโดยตรง หรือส่งต่อผ่านเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่น สายลับประเภทนี้โดยส่วนมากมักจะพัฒนามาจากแหล่งข่าวที่เป็นพลเมืองดีหรือบุคคลที่พันโทษในคดีอาญา ต้องการเข้ามาเป็นสายลับอาชีพเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินสินบน ค่าใช้จ่ายหรือค่าตอบแทนอื่น ๆ หรือแม้กระทั่งเข้ามาทำงานเป็นสายลับเพียงเพื่อขอแบ่งเอายาเสพติดไปเสพ

1.4 ลักษณะงานของสายลับ จากการศึกษาพบว่าบทบาทหรือลักษณะงานของสายลับ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท

1.4.1 การรายงานข่าวสาร รายงานข้อมูลให้เจ้าหน้าที่ทราบ เป็นการทำงานในลักษณะสายข่าวในพื้นที่ซึ่งจะรู้ได้ทันทีเมื่อมีเหตุการณ์ผิดปกติ เช่น พบเห็นคนแปลกหน้า หรือกลุ่มบุคคลเป้าหมายมารวมตัวกัน เป็นต้น

1.4.2 แทรกซึมหรือแฝงตัว สายลับมีบทบาทเข้าไปติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มผู้กระทำความผิดสร้างความไว้วางใจและเข้าไปใกล้ชิดสนิทสนมกับเป้าหมาย จนรู้ความเคลื่อนไหวและเก็บข้อมูลที่จำเป็นมารายงานให้แก่เจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่จะสามารถใช้ข้อมูลนั้นทำการวางแผนเพื่อจับกุมตัวเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ

1.4.3 การล่อซื้อ เจ้าหน้าที่จะดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ให้ได้ว่าผู้กระทำความผิดมีพฤติกรรมจำหน่ายยาเสพติด โดยมีการตกลงซื้อขายและส่งมอบยาเสพติดให้แก่กัน แต่เทคนิคดังกล่าวไม่อาจนำมาใช้ได้โดยลำพังได้โดยปราศจากการใช้สายลับซึ่งจะเป็นผู้เจรจาซื้อขายกับเป้าหมายเพื่อล่อซื้อยาเสพติด แต่การซื้อขายยาเสพติดเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและมีอัตราโทษสูง จึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวังปิดเป็นความลับแต่เฉพาะผู้ที่ไว้วางใจหรือเคยซื้อขายยาเสพติดกันมาก่อนเท่านั้น

1.5 คุณลักษณะของสายลับ จากการศึกษาพบว่า บุคคลที่เป็นสายลับจำเป็นต้องมีบุคลิกภาพ หรือคุณลักษณะสำคัญบางประการที่เหมาะสมกับบทบาท แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท

1.5.1 สายลับต้องมีทักษะด้านการพูด มีวาทศิลป์เพื่อสร้างความไว้วางใจเชื่อใจต่อผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด นอกจากนั้นสายลับต้องทำตัวให้กลมกลืนกับพื้นที่ หรือ

กลุ่มคนในสถานการณ์นั้นๆ ไม่ทำตัวมีพิรุณช่างถามช่างสงสัย หรือแสดงอำนาจบาตรใหญ่เพราะจะถูกหวาดระแวงว่าเป็นลูกน้องของตำรวจได้ง่าย

1.5.2 สายลับต้องมีทักษะด้านการเอาตัวรอด ต้องตระหนักรู้อยู่เสมอว่าบทบาทและภารกิจสายลับตามที่ได้รับมอบหมาย อาจก่อให้เกิดความระแวงสงสัยจากผู้กระทำผิดได้ตลอดเวลา โดยผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จะพยายามทดสอบว่าใครเป็นสายลับของเจ้าหน้าที่บ้าง ฉะนั้นสายลับจึงจำเป็นต้องมีคุณลักษณะการเอาตัวรอดจากสถานการณ์ที่กดดันให้ได้ ซึ่งโดยส่วนมากสายลับจะใช้วิธีการพูดจาบ่ายเบี่ยงหรืออาศัยความนิ่งเฉยเก็บอาการให้มากที่สุด

1.6 มุมมองของเจ้าหน้าที่ต่อสายลับ แม้สายลับจะมีบทบาทความสำคัญต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ แต่จากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีมุมมองต่อสายลับแตกต่างกัน ดังนี้

1.6.1 มุมมองเชิงบวก เจ้าหน้าที่ที่มองสายลับเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า สายลับช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ได้ผลงาน ช่วยให้การดำเนินงานมีความแม่นยำมากขึ้นและยังช่วยเร่งระยะเวลาการทำงานให้สั้นลงแทนที่เจ้าหน้าที่จะต้องเฝ้าสกดรอยติดตามเป้าหมายเป็นระยะเวลานาน สายลับเก่งที่จะเป็นครูชั้นดีให้กับนักสืบ แม้มีเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำมากเพียงใดแต่ก็เชื่อว่าใน ยุทธจักรนักสืบสวนจะขาดการใช้คนเข้าไปสืบความลับไม่ได้

1.6.2 มุมมองเชิงลบ เจ้าหน้าที่ที่มองสายลับเป็นอาชญากรเป็นคนไม่ดี เจ้าหน้าที่ที่จะต้องระมัดระวังในการเข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่สามารถไว้วางใจได้ เพราะสายลับอาจมาสร้างปัญหาให้แก่เจ้าหน้าที่ได้ บางกรณีเข้ามาเพื่อศึกษาวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่หรือกระทำความผิดโดยแอบอ้างเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

1.6.3 มุมมองที่เป็นกลาง เป็นมุมมองที่เป็นได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เนื่องจากเห็นว่าวิธีคิดหรือมุมมองที่มีต่อสายลับไม่มีสูตรสำเร็จรูป หากแต่จะขึ้นอยู่กับตัวบุคคลไป สายลับที่เป็นคนดีมาด้วยความอยากช่วยทางราชการ ก็จะมีปฏิบัติตัวอีกอย่างหนึ่ง คือจะมีความซื่อสัตย์ เจ้าหน้าที่จะมีมุมมองมองในเชิงบวกแบบพี่น้อง แต่สายลับที่มีบทบาทภาวะจำเป็นก็ปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง เช่น บางคนโกหกหลอกลวงสร้างข่าวขึ้นมา เพื่อหลอกเอาเงินเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

ประเด็นที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่สืบสวนกับบุคคลที่เป็นสายลับในการทำงานปราบปรามยาเสพติด

เมื่อเจ้าหน้าที่และสายลับตกลงใจร่วมงานกัน สายลับกลับเข้าไปอยู่ในสังคมของผู้กระทำผิดกฎหมาย ในขณะที่เจ้าหน้าที่มีหน้าที่สอดส่องผู้กระทำผิดกฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจากสองขั้วที่ตรงกันข้ามก็เริ่มต้นขึ้นและดำเนินไปอย่างมีพัฒนาการ จากการศึกษาพบว่าเจ้าหน้าที่และสายลับมีรูปแบบความสัมพันธ์ ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ดังนี้

2.1 รูปแบบความสัมพันธ์นายกับบ่าว เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นเป็นปกติเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม สายลับมีฐานะข้าราชการที่มียศบรรดาศักดิ์ ในขณะที่สายลับเป็นประชาชนธรรมดา เจ้าหน้าที่มีอำนาจควบคุมหรือสั่งการตามต้องการได้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่าความสัมพันธ์แบบดังกล่าวมักเกิดขึ้นกับตำรวจสายลับโรงพักที่ต้องมีผู้ที่กระทำความผิดมาเป็นลูกน้องไว้เป็นมือเป็นไม้ในการทำงาน

“อย่างตำรวจโรงพักที่เขามีสาย ที่มองว่าเป็นสีเทาก็คือว่าอย่างเดือนนี้กูต้องการคดี 30 คดีเป็นตัวชีวิต มันก็ไปหาไอ้ตัวชี้ยา...ไปพยายามให้ไปหาซื้อมาให้ไปล่อซื้อมาให้ พวกนี้คือการบังคับ” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐ ท่านที่ 12, 2565)

2.2 รูปแบบความสัมพันธ์เพื่อนร่วมงาน เป็นกรณีที่สายลับมีความเป็นมืออาชีพในการทำงานและอาจมีความอาวุโสมากกว่าเจ้าหน้าที่ หรือมีการร่วมงานกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทั้งสองต่างมีเป้าหมายร่วมกันในการสืบสวนจับกุมยาเสพติดให้เกิดผลสำเร็จเพื่อมุ่งหวังผลงานและเงินสินบนรางวัล โดยแยกเรื่องส่วนตัวออก ไม่มีปฏิสัมพันธ์ในเรื่องอื่นมากนัก นอกจากเรื่องงานเป็นหลัก

“สายลับคนนี้มีงานเมื่อไหร่ติดต่อเมื่อไหร่ก็จะโยนมาให้ เขาจะไม่ถามถึงเรื่องเงินเลยแม้แต่ครั้งเดียว เขายังบอกว่าจะผมเดี่ยวทำให้ครับผมทำให้ครับ...นั่นแหละคือความไว้วางใจ จากการมีปฏิสัมพันธ์...” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐ ท่านที่ 3, 2565)

2.3 รูปแบบความสัมพันธ์ที่กับน้อง เป็นลักษณะที่เจ้าหน้าที่ให้การอุปถัมภ์ดูแลสายลับ เช่นเรื่อง การเงินความปลอดภัย และเรื่องส่วนตัวอื่น ๆ ส่วนสายลับก็มีความผูกพันและซื่อสัตย์กับเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมสายลับ ต่างฝ่ายต่างมีความปรารถนาดีต่อกัน

“แล้วบางทีมันเดือดร้อนเราช่วยมันได้ ลูกไม่สบายเมียไม่สบายพาไปดูแลหน่อย เราก็ไปรับไปส่งมันที่นั่นมันก็เกิดความเชื่อใจ” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐ ท่านที่ 12, 2565)

ประเด็นที่ 3 การวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย จากการศึกษาสามารถจำแนกผลกระทบได้ดังนี้

3.1 ผลกระทบต่อตัวสายลับ จากการศึกษาพบว่า การนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทยสามารถจำแนกได้ หลากหลายหลายด้าน ดังนี้

3.1.1 ด้านความเสี่ยงอันตราย จากการศึกษาพบว่า สายลับส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์เสี่ยงอันตรายตรงกันข้าม การมาเป็นสายลับกลับทำให้ตัวสายลับรู้สึกปลอดภัยเพราะได้รับการปกป้องจากเจ้าหน้าที่

“ถ้าเสี่ยงก็ไม่ทำ...ส่วนมากในวงการเขาเซ็คไม่ได้ เขาจะไม่รู้ว่าเป็นสาย ไม่เคยได้ยินมาก่อนว่า ไอ้เนี่ยโดนเก็บโดนกระที่บ” (สัมภาษณ์สายลับ ท่านที่ 5, 2565)

3.1.2 ด้านความโดดเดี่ยว จากการศึกษาพบว่า สายลับจำเป็นต้องปกปิดสถานะไม่สามารถเปิดเผยให้บุคคลอื่นทราบได้หรือแม้กระทั่งญาติคนสนิทก็ไม่สามารถเปิดเผยได้ เพราะหากมีบุคคลคนหนึ่งคนใดล่วงรู้ข่าวก็จะแพร่กระจายออกไป ทำให้ไม่สามารถทำงานได้อีกต่อไป

“ไม่ได้บอกครับ ไม่มีใครรู้ครับ ถ้าเขารู้แล้วผมเนี่ยก็จะมีปัญหาความปลอดภัยหลายๆ อย่าง” (สัมภาษณ์สายลับ ท่านที่ 1, 2565)

3.1.3 ด้านการกระทำผิดซ้ำ จากการศึกษาพบว่า สายลับยังคงอยู่ในวงการเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิด จึงมีโอกาสกลับไปกระทำความผิดซ้ำ แม้ว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้อนุญาตและไม่รับรู้กับการที่สายลับไปกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นการส่วนตัว แต่โดยความเป็นจริงก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าสายลับอาจเข้าข่ายเป็นผู้กระทำความผิด เพราะสายลับไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

“มันมีหลายเคสที่ว่าเป็นสายให้ตำรวจ สู้ตายตำรวจจับเสียเอง...” (สัมภาษณ์สายลับ ท่านที่ 8, 2565)

3.1.4 ด้านการขึ้นทะเบียน จากการศึกษาพบว่า ไม่ว่าจะระเบียบการใช้สายลับจะมีอยู่หรือไม่ เจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น ด้วยเหตุผลลักษณะงานที่ต้องการความคล่องตัวจึงไม่อาจให้มีการดำเนินการทางเอกสารได้หรือสายลับเองไม่ต้องการให้ขึ้นทะเบียนหรือเอกสารใดๆ เมื่อไม่มีการขึ้นทะเบียนหรือระบุไว้ในเอกสารของทางราชการก็ย่อมไม่มีหลักประกันใด ๆ ให้แก่การทำงานของสายลับอย่างแน่นอน

“...ที่(หน่วยงาน) มีระเบียบเคยสั่งการมานาน แต่ไม่มีวิธีปฏิบัติ” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐ ท่านที่ 4, 2565)

“มีข้อกำหนดเป็นตัวรองรับอยู่บ้างไหม ไม่มีเลย ทุกวันนี้มันไม่มีอะไรที่จะเป็นหลักประกันให้กับเขา การทำงานเขาก็ค่อนข้างที่จะเสี่ยงพอสมควร” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐ ท่านที่ 15, 2565)

3.1.5 ด้านค่าตอบแทน จากการศึกษาพบว่าสายลับไม่ได้รับค่าตอบแทนที่แน่นอน และ ไม่มีอำนาจต่อรองเพราะสายลับไม่มีสถานะตามกฎหมาย เมื่อไม่มีตัวตนทางกฎหมายจึงทำให้ไม่อาจเรียกร้องค่าตอบแทนใด ๆ ได้เลย

“ได้ก็ไม่ได้ใช้ บางทีให้ไปเซ็นชื่อรับผมก็ไม่กล้า...มีคนอื่นไปเซ็นรับแทนก็มี แล้วส่วนมากก็เป็น ญาติพี่น้องตำรวจที่เซ็นรับได้” (สัมภาษณ์สายลับ ท่านที่ 7, 2565)

3.2 ผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่

3.2.1 ภาระการดูแลสายลับ เจ้าหน้าที่ที่มีภาระดูแลสายลับในทุกกรณีที่สามารถช่วยเหลือได้เพื่อพัฒนานาความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และการควบคุมสายลับตั้งแต่เริ่มต้นไปจนกระทั่งงานประสบความสำเร็จ และถึงแม้ว่างานจะเสร็จสิ้นลงแล้ว ภาระการดูแลสายลับก็หาใช่จะสิ้นสุดลงไปด้วย โดยนำเสนอได้ดังนี้

1) การเสียสละเวลาส่วนตัว เสียเวลานอกเหนืองานราชการเพื่อรับข้อมูลข่าวสารจากสายลับ เพราะต้องให้ความสำคัญกับการรับข่าวสารเป็นอันดับแรก เพื่อแสดงความจริงใจในการทำงาน หรือการให้ความ

ช่วยเหลือแก่สายลับเมื่อกรณีฉุกเฉินไม่ว่าเรื่องใดก็ตามสายลับสามารถติดต่อมายังเจ้าหน้าที่ผู้ขึ้นได้เสมอ สิ่งเหล่านี้
ด้านหนึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สายลับ แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน

2) การเสียสละเงินส่วนตัว ที่อยู่นอกเหนือภารกิจ เช่น ค่าเติมเงินโทรศัพท์ ค่าปรับจราจร
ค่าไถ่ถอน ค่าจํานำรถจักรยานยนต์ เป็นต้น เพราะทางราชการไม่สามารถตั้งงบประมาณให้
เจ้าหน้าที่มอบเงินให้สายลับใช้จ่ายได้ทุกเรื่อง ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นภาระของเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมสายลับ
อย่างแท้จริง

3) การให้ความช่วยเหลือ เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมสายลับจำเป็นต้องพัฒนาสัมพันธ์กับสายลับและ
ให้การช่วยเหลือดูแลในทุกโอกาสเท่าที่สามารถกระทำได้ การปฏิเสธให้การช่วยเหลือสายลับเป็นเรื่องที่ยากลำบาก
เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องแสดงให้เห็นคุณประโยชน์ของการที่สายลับมาทำงานให้แก่ตน

3.2.2 ภาพลักษณ์ในเชิงลบ การคลุกคลีกับผู้กระทำความผิดทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมสายลับ
มีภาพลักษณ์เชิงลบ ยิ่งการทำงานกับสายลับมีความแม่นยำในการจับกุมคดียาเสพติด ก็มักจะถูกตั้งคำถาม
เกี่ยวกับความโปร่งใสในการดำเนินงานหรือการมีผลประโยชน์แอบแฝงร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับตัว
สายลับเอง

3.3 ผลกระทบด้านสังคม

3.3.1 ดาบสองคม จากการศึกษาพบว่า การใช้สายลับมีลักษณะคล้ายดาบสองคม กล่าวคือ
คมที่หนึ่งเป็น เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสามารถใช้จัดการต่อผู้กระทำความผิดเป็นเทคนิคที่ผู้กระทำผิดป้องกัน
ได้ยาก แต่คมที่สองของดาบก็คือด้วยสภาพการทำงานอันปิดบังซ่อนเร้นในทุกมิติยากต่อการตรวจสอบทำให้
เอื้อต่อการแสวงหาผลประโยชน์ได้โดยง่ายเช่นกัน เจ้าหน้าที่กับผู้กระทำความผิดอาจอาศัยช่องว่างของภารกิจ
สายลับนั้นสมคบคิดกันกระทำการใดก็ได้เพราะอยู่นอกเหนือการตรวจสอบและยอมรับว่ามีกรณีตัวอย่าง
เกิดขึ้นจริงอยู่เสมอ

3.3.2 หมาตำรวจ จากการศึกษาพบว่า การใช้สายลับในการสืบสวนคดียาเสพติดถูกทำให้
สับสนกับวิธีปฏิบัติงานอย่างหนึ่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับโรงพักที่รู้จักใน คำศัพท์แสลงว่า “หมาตำรวจ” หรือ
“นิ้ว” ที่ตำรวจใช้ให้เป็นหูเป็นตาในพื้นที่รับผิดชอบ บุคคลประเภทนี้มีลักษณะคล้ายกับสายลับแต่ในความรู้และ
ความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มสายลับต่างเห็นว่า สายลับกับหมาตำรวจไม่ใช่สิ่ง
เดียวกัน ตำรวจจะใช้ให้คนเหล่านี้ไปเป็นสายล่อซื้อเพื่อผลงานและบางที่ต้องถูกจับกุม เพราะตัวเขาเองก็เป็นผู้เสพ
ยาเสพติดหรือกระทำความผิดอาญาอยู่แล้ว ซึ่งวิธีการแบบนี้ไม่ได้ทำให้ปัญหายาเสพติดหมดไป

3.3.3 เลี้ยงโจร/เลี้ยงปัญหา เป็นมุมมองในเชิงที่ลบที่มีต่อการใช้สายลับ เพราะไม่เชื่อว่าวิธีการ
สืบสวนดังกล่าวจะสามารถแก้ไขปัญหาเสพติดได้อย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากเป็นการใช้ผู้กระทำความผิดหรือ
คนในวงการยาเสพติดด้วยกันมาทำงานให้แก่เจ้าหน้าที่ ซึ่งหากพิจารณาในระดับยุทธวิธีอาจเห็นว่าการ
การสืบสวนจับกุมคดียาเสพติดด้วยวิธีการดังกล่าวมีประสิทธิภาพสูง แต่หากพิจารณาในเชิงยุทธศาสตร์จะ
เห็นได้ว่าวิธีการดังกล่าวเป็นเพียงผลสำเร็จในระยะสั้น เป็นความสำเร็จเฉพาะหน้าของหน่วยงานรัฐซึ่งกำลัง

ต้องการผลการปฏิบัติงานมารองรับการเบิกจ่ายงบประมาณแต่ละหน่วยงานรัฐบรรลุผลสำเร็จในการทำงานอย่างดีเยี่ยม เพราะมีผลงานการจับกุมคดียาเสพติดตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

“ถ้าเจ้าหน้าที่ต้องการมีผลงาน มันก็จำเป็น ถูกชาวบ้านตำหนิก็ต้องทำ “ชาวบ้านตำหนิว่า เจ้านายค่า” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐ ท่านที่ 9, 2565)

3.4 ผลกระทบต่อกฎหมาย จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติกำหนดรายละเอียดไว้โดยเฉพาะนอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีกฎหมายกำหนดรายละเอียดอื่นใดเกี่ยวกับการใช้สายลับ เป็นต้นว่า คำนิยามศัพท์ คุณสมบัติ วิธีการได้มา การขึ้นทะเบียน การควบคุม การคุ้มครอง หรือการรับฟังเป็นพยานหลักฐาน

“ถามว่ามีคำจำกัดความหรือว่าข้อพิจารณาเกี่ยวกับตัวสายลับหรือไม่ ในแง่กฎหมายนี้ไม่มีเลยนะครับ ในทางปฏิบัติก็เช่นเดียวกัน สายลับเป็นวิธีการปฏิบัติของทางเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสืบสวนโดยเฉพาะ” (สัมภาษณ์ผู้พิพากษา, 2565)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ ให้ข้อมูลว่าระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับสายลับเป็นลักษณะข้อสั่งการหรือแนวทางการทำงานภายในหน่วยงานเท่านั้น สอดคล้องกับการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม พนักงานอัยการและผู้พิพากษา ให้ข้อมูลว่าประเทศไทยไม่มีกฎหมายบังคับ เกี่ยวกับการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดแต่ประการใด ไม่มีกฎหมาย บัญญัติสถานะทางกฎหมายของสายลับไว้เป็นการเฉพาะในอันที่จะรับรองหรือคุ้มครองการทำงาน ของสายลับในคดียาเสพติด คงมีแต่เพียงสถานะของพยานบุคคลในคดีอาญาเท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีความเห็นเห็นว่าไม่ควรมีกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ โดยให้เหตุผล 2 ประการ

ประการแรก การทำงานปราบปรามยาเสพติดเป็นอาชญากรรมองค์กรมีความลับซับซ้อน การทำงานที่มีลักษณะปิดลับเช่นนี้ เจ้าหน้าที่ต้องมีวิธีที่คล่องตัวสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้เท่าทันต่ออาชญากร ถ้าหากมีกฎหมายเจ้าหน้าที่อาจถูกบังคับให้ต้องเปิดเผยตัวสายลับในชั้นพิจารณาของศาลซึ่งอาจทำให้ไม่มีบุคคลโดยอมมาเป็นสายลับให้แก่เจ้าหน้าที่

ประการที่สอง กฎหมายอาจเป็นช่องทางให้กระทำทุจริตโดยมีการให้คำรับรองว่าผู้กระทำความผิดคนนี้เป็นสายลับของตนเอง ดังที่เกิดขึ้นกับกรณีมาตรา 100/2² แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และอาจเป็นช่องทางให้ผู้กระทำความผิดที่เจตนาไม่ดีหาช่องทางเอาผิดแก่เจ้าหน้าที่โดยยกข้อต่อสู้ว่าไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย

²มาตรา 100/2 บัญญัติว่า “ถ้าศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดผู้ใดได้ให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษต่อพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน ศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้”

“แม้กระทั่งสิทธิประโยชน์ตาม มาตรา 100/2 ที่เปลี่ยนมาเป็น 153 ส่วนหนึ่งก็มาจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐเองนี้แหละ อาศัยประโยชน์ของกฎหมายมาเพื่อต่อรองกับผู้ต้องหาที่อยากได้ลดโทษเยอะๆ...” (สัมภาษณ์พนักงานอัยการ, 2565)

แต่ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่มีข้อเสนอว่าหน่วยงานควรมีการกำหนดระเบียบปฏิบัติที่เป็นทางการและมีมาตรฐานกลางหรือมาตรฐานเดียวกันในทุกหน่วยงาน

“แต่ในส่วนของการราชการ น่าจะมีระเบียบในเรื่องของการควบคุมสายลับ การทำงานโดยมีสายลับให้ข่าว และการที่จะ ให้ข่าวแต่ละหน่วย ควรที่จะมีการบริหารจัดการเป็นวิธีการอย่างไร มันชัดเจนอยู่ในกรอบ เพราะว่าทุกวันนี้จะเห็นว่า ถ้าเขาทำงานไปบางที่มีการใช้งานสายลับไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ทำงานกับสายลับจนถูกสายลับกลืน..ระเบียบ” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐ ท่านที่ 1, 2565)

3.5 ผลกระทบด้านจริยธรรม

3.5.1 การหลอกลวงหรือทรยศหักหลัง จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐไม่ได้คิดว่าวิธีการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดโดยใช้สายลับเป็นการสนับสนุนให้สายลับทรยศหักหลังพรรคพวกของตนเองในวงการยาเสพติด และไม่ได้ส่งเสริมให้สายลับหลอกลวงคนอื่นเพื่อประโยชน์ในการทำงานสืบสวนของเจ้าหน้าที่แต่เพียงฝ่ายเดียว องค์กรอาชญากรรมยาเสพติดแตกต่างจากความผิดทางการเมืองหรือความผิดอื่นที่ต้องอาศัยอุดมการณ์หรือความเชื่อเดียวกันในการยึดเหนี่ยวผู้กระทำความผิดเข้าไว้ด้วยกัน หากแต่องค์กรอาชญากรรมยาเสพติดมีจุดเกาะเกี่ยวกันด้วยผลประโยชน์ หากสายลับพิจารณาแล้วว่าการเลือกยืนอยู่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับผลประโยชน์มากกว่าสายลับก็จะเลือกไปยืนอยู่จุดนั้น

3.5.2 สิทธิมนุษยชน จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับสายลับ ซึ่งโดยมีจุดเริ่มต้นจากผู้กระทำความผิดที่ตกเป็นผู้ต้องหาคดียาเสพติด ซึ่งขาดเสรีภาพทางความผิดไม่มีทางเลือกใดๆ สายลับไม่มีอำนาจต่อรอง การเรียกร้อง สิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงมี “เรียกว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างตำรวจกับสายลับ คำว่าสมัครใจอาจอยู่ในภาวะจำยอมก็ได้ หรือให้ตนเองได้รอดพ้นจากการถูกจับดำเนินคดี..” (สัมภาษณ์นักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน, 2565)

3.6 ผลกระทบด้านกระบวนการยุติธรรม

3.6.1 การค้นหาความจริงในคดีอาญา

1) สร้างพยานเท็จ จากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ที่สามารถระบุว่ามี การสืบสวนหรือได้รับข้อมูลข่าวสารจากสายลับลงในเอกสารทางคดีอาญาได้ ทั้งที่ความจริงแล้วเป็นการสืบสวนด้วยวิธีการอื่นโดยที่ไม่มีสายลับ ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นวิธีการทำงานสืบสวนของเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่เปิดเผยวิธีการทำงาน วิธีการเช่นนี้ผิดหลักการค้นหาความจริงในคดีอาญาและส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะเป็นการบิดเบือนหรือปรุงแต่งพยานหลักฐานโดยเจ้าหน้าที่

“พอเราเห็นว่าเราเปลี่ยนสายลับได้อะไรได้ เราก็กำลังทำให้เจ้าหน้าที่เราฝึกนิสัยในการตกแต่งเพิ่มเติม เพราะฉะนั้นเขาจะเขียนสำนวนช่วย คนก็ได้ หรือจะเขียนสำนวนให้หนักก็ได้...มันเป็นเรื่องของสำนวนการสอบสวนกับการทำงานที่ดี ที่ under the rule of law มีผลเสีย” (สัมภาษณ์นักวิชาการด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม, 2565)

2) เอกสิทธิ์ของสายลับ จากการศึกษาพบว่า สถานะของสายลับได้รับการปกปิดไว้เป็นความลับแม้กระทั่งการพิจารณาคดีในชั้นศาล โดยหลักการแล้วศาลมีหน้าที่ตรวจสอบความจริงจึงต้องสามารถให้โจทก์เปิดเผยพยานหลักฐานต่อศาลได้ทุกกรณีเพื่อพิสูจน์ความจริงให้ปราศจากข้อสงสัยโดยซึ่งนำพยานหลักฐานของโจทก์

“...น่าแปลกก็คือในช่วงหลัง เขากลับไม่ค่อยเอาสายลับมาเบิกความเลย กลายเป็นว่าสายลับกลายเป็นพยานคนหนึ่งซึ่งได้รับยกเว้นพิเศษ ในทางปฏิบัติตำรวจก็อาจจะบอกว่า เนื่องจากว่า เขาเป็นสายลับ แต่นั่นไม่ใช่เหตุผลเลย... สายลับจะเป็นใครก็ได้ และในทางปฏิบัติ ศาลค่อนข้างจะเปิดกว้าง... เปิดกว้างที่บอกว่าสายลับ ไม่ต้องบอกชื่อว่าเป็นใคร แล้วโจทก์บอกว่าสายลับของสงวนนาม ศาลก็บันทึกไว้แบบนี้จริงๆ” (สัมภาษณ์ผู้พิพากษา, 2565)

3.3.2. การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด จากการศึกษาพบว่า จากการทำหน้าที่ได้นำผู้กระทำความผิดมาใช้ในการทำงานสืบสวนปราบปรามยาเสพติด เปิดโอกาสให้มีการต่อรองคดีกับผู้กระทำความผิดแทนที่จะได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายและสิทธิขั้นพื้นฐาน แม้จะได้กระทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่ในแง่ของผู้กระทำความผิดจะเห็นได้ว่าเขายังไม่ได้การแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิต

3.3.3 การตรวจสอบถ่วงดุล จากการศึกษาพบว่าวิธีการใช้สายลับก่อให้เกิดผลกระทบด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเด็นความโปร่งใสของการทำงานอย่างมากเนื่องจากไม่มีหนทางใดในการตรวจสอบถ่วงดุลวิธีการทำงานดังกล่าวได้ เปิดช่องให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างอิสระโดยที่ไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกเข้าตรวจสอบความโปร่งใส โดยบุคคลภายนอกจะมีโอกาสเข้ามาตรวจสอบได้ก็ต่อเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการขึ้นแล้วในระหว่างเจ้าหน้าที่และสายลับ เช่น เรื่องเงิน หรือเรื่องอื่นๆ แต่ก็ไม่อาจมีการตรวจสอบอะไรได้มากนักเพราะด้วยสถานะที่ปิดลับของสายลับและข้อตกลงที่เป็นความลับ

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทความสำคัญของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทย รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่สืบสวนกับบุคคลที่เป็นสายลับ เพื่อการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย ซึ่งมีประเด็นสำคัญในการอภิปราย ดังนี้

ประเด็นที่ 1 บทบาทความสำคัญของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทย

การที่บุคคลใดจะก้าวเข้ามาเป็นสายลับในงานยาเสพติดได้บุคคลนั้นต้องเป็นผู้ที่อยู่ในวงการยาเสพติดและดำรงสถานะนั้นอยู่ช่วงเวลาหนึ่งก่อนที่จะพบจุดเปลี่ยน (Turning point) เพราะมีเส้นทางเข้าไปเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเนื่องจากถูกจับกุมหรือตกเป็นเป้าหมายสืบสวนของเจ้าหน้าที่ เหตุผลสำคัญที่สายลับจำเป็นต้องเป็นคนในวงการยาเสพติดเป็นเพราะลักษณะที่ปิดลับของอาชญากรรมยาเสพติดเอง ซึ่งยากต่อการเข้าถึงจากบุคคลภายนอกทั้งในฐานะพลเมืองดีหรือเจ้าหน้าที่ บุคคลที่จะเป็นสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดส่วนใหญ่เคยต้องคดีอาญามาก่อนจนได้มาพบกับเจ้าหน้าที่ ก่อนที่แรงจูงใจอื่นจะพัฒนาตัวขึ้นภายหลัง โดยแรงจูงใจแรกและสำคัญที่สุด คือความต้องการความปลอดภัย (Security Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ตามทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of needs) ความปลอดภัยเชื่อมโยงกับการมีอิสรภาพ และมีน้ำหนักมากกว่าแรงจูงใจในเรื่องเงิน บัญคุณ หรือ อุดมการณ์ซึ่งเป็นความต้องการในลำดับที่สูงขึ้นไป

บทบาทและงานของสายลับที่ได้รับมอบหมายจะขึ้นอยู่กับสถานภาพของตัวสายลับเองว่าเขามีบทบาทอย่างไรในสังคมหรือวงการยาเสพติดของเขา กล่าวคือ หากสายลับเป็นผู้เสพและจำหน่ายยาเสพติดรายย่อยก็ย่อมจะรู้จักกับคนเสพด้วยกันหรือคนจำหน่ายยาเสพติด หากสายลับเป็นผู้ที่มีภูมิภานาอยู่พื้นที่ชายแดน ก็ย่อมจะรู้จักช่องทางธรรมชาติที่มีถูกใช้ลักลอบนำเข้ายาเสพติดและสิ่งของผิดกฎหมาย และเคยทำหน้าที่ดูต้นทางให้แก่ขบวนการยาเสพติดมาก่อน เจ้าหน้าที่จะมอบหมายงานให้แก่สายลับตามบทบาทเดิมที่เป็นอยู่ของสายลับคนนั้น ซึ่งสายลับนั้นต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติพื้นฐาน 2 ประการ คือเรื่องของทักษะการพูดและการเอาตัวรอด เจ้าหน้าที่เพียงค้นหาบุคคลนั้นให้เจอแล้วชักชวนมาเป็นสายลับและรอรับประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นตามมา

ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานเขียนของ Katz (1978) นักวิชาการที่ได้นำเสนอถึงบทบาทที่เด่นชัดของการใช้สายลับที่เป็นผู้กระทำความผิดจำเป็นต้องใช้เพื่อรับข้อมูลเกี่ยวกับผู้ค้ายา วิธีและสถานที่ที่พวกเขาดำเนินการและสถานที่ซ่อน (stash) ที่พวกเขาปกปิด อุปกรณ์ยาผิดกฎหมาย แนะนำเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบหรือเจ้าหน้าที่อำพราง (Undercover, Agent) ให้แก่ผู้ค้ายาเสพติด ทำการล่อซื้อยาเสพติด และดำเนินการสังเกตการณ์หรือเฝ้าระวังแทนเจ้าหน้าที่ภายในห้องที่ ซึ่งบุคคลภายนอกไม่สามารถเข้าถึงได้หากไม่ได้รับการรับรองจากคนในพื้นที่นั้น (Katz, H. A., 1978, p. 5-12) เป็นต้น เช่นเดียวกับ Hess and Amir (2002) ที่เห็นว่าการจะใช้อาชญากรด้วยกันในการแทรกซึมเข้าไปมีข้อได้เปรียบหลายประการ ประการแรกเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เข้าถึงได้เฉพาะผู้ค้ายาในระดับล่างเท่านั้น ในขณะที่อาชญากรที่เคยเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดอาจไปถึงระดับที่สูงกว่าในห่วงโซ่การค้า ประการที่สอง อาชญากรอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องใช้เวลาสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ ประการที่สามอาชญากรไม่จำเป็นต้องสร้างอัตลักษณ์และชีวประวัติใหม่เพื่อปิดบังอดีต และ ประการสุดท้าย เจ้าหน้าที่ไม่จำเป็นต้องหลอกลวงหรือสร้างสถานการณ์สนับสนุนให้เป้าหมายก่ออาชญากรรม (Entrapment) เพียงแต่เพื่อฉวยโอกาสซื้อยาเสพติดในบางครั้งเพื่อการล่อซื้อ (Hess, A., & Amir, M., 2002, p. 997-1034)

ประเด็นที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่สืบสวนกับบุคคลที่เป็นสายลับในการทำงานปราบปรามยาเสพติด

ความสัมพันธ์เกิดขึ้นครั้งแรกจากกระบวนการสรรหา ซึ่งก็คือวิธีการพิจารณาคัดเลือกบุคคลเข้ามาเป็นสายลับ ผลการศึกษาบ่งชี้ว่าเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมสายลับใช้วิธีการสรรหาสายลับที่คล้ายคลึงกัน การสร้างความไว้วางใจเป็นสิ่งแรกที่ต้องทำให้เกิดขึ้น ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของ Madinger (1999) ที่เห็นว่าความไว้วางใจ (Trust) เป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ของมนุษย์ทั้งหมด หากปราศจากความไว้วางใจในเจ้าหน้าที่ บุคคลที่มีศักยภาพในการเป็นสายลับจะไม่ยินยอมให้ความร่วมมือ (Madinger, 1999,)

วิธีการสรรหาบุคคลมาเป็นสายลับที่พบจากการศึกษา ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจ การสร้างบุญคุณ และการสร้างอำนาจ วิธีการดังกล่าวสอดคล้องและเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการพัฒนาความสัมพันธ์ (Social Penetration Theory) ลำดับขั้นของความสัมพันธ์ถูกพัฒนาจากรูปแบบการสื่อสารที่ค่อนข้างผิวเผินและเปลี่ยนไปสู่ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีลักษณะเป็นการเจาะทะลุผ่านชั้นบุคลิกซึ่งกันและกัน (Atkinson, 2021, p. 3-19)

ในแง่หนึ่งการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดโดยวิธีการใช้สายลับคือการร่วมงานกันระหว่างบุคคลจากสองชั่วตรงข้ามโดยมีเป้าหมายคือผลสำเร็จในการจับกุมผู้กระทำความผิด ความสัมพันธ์ที่ดีถูกพัฒนาให้เกิดขึ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันของทั้งสองฝ่าย ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแม้วิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่แทบจะถอดแบบกันมาจนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ (tradition) แต่รูปแบบของความสัมพันธ์กลับแตกต่างกันไปในแต่ละคู่สัมพันธ์ รูปแบบความสัมพันธ์ทั้งสามแบบที่ค้นพบ ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน พี่กับน้อง และนายกับบ่าว รูปแบบความสัมพันธ์ทั้งสามแบบที่ค้นพบสอดคล้องกับงานของ Dabney and Tewsbury (2016) ที่นำเสนองานวิจัยภาคสนามของพวกเขาว่า เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่แบ่งระดับของความสัมพันธ์ส่วนตัวกับสายลับได้เป็น 3 ระดับ คือ (1) ความสัมพันธ์แบบห่างเหิน (Distant business relationships) (2) ความสัมพันธ์ส่วนตัวแบบผิวเผิน (Sallow personal relationships) และ (3) ความสัมพันธ์ส่วนตัวแบบใกล้ชิด (Close personal relationships) อย่างไรก็ตามก็ตีผู้วิจัยเห็นว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเจ้าหน้าที่กับสายลับในรูปแบบนายกับบ่าว เป็นสิ่งที่ล่อแหลมต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนและประพฤตินิยมภายใต้ในลักษณะงานที่เป็นความลับเช่นนี้ (Dabney, D. A., & Tewsbury, 2016,)

ประเด็นที่ 3 การวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย

การนำสายลับมาใช้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อตัวบุคคลที่เป็นสายลับในหลายมุม ได้แก่ ความเสี่ยงอันตรายจากการที่สายลับต้องเข้าติดต่อกับผู้จำหน่ายยาเสพติด ความรู้สึกโดดเดี่ยวจากสังคมของตนเอง สายลับต้องอยู่ในวัฏจักรของการกระทำความผิดและมีโอกาสกลับไปกระทำความผิดซ้ำๆ ซึ่งการย้อนกลับเข้าไปในวงการยาเสพติดอาจเป็นต้นเหตุของปัญหาชีวิตที่ไม่มีวันจบสิ้น ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานของ Dabney and Tewsbury (2016) ที่นำเสนอข้อมูลได้อย่างแหลมคมในเรื่องนี้ว่าข้อสันนิษฐานของ

คนทั่วไปคือบุคคลที่ทำงานเป็นสายลับจะได้รับอนุญาตให้ก่ออาชญากรรมในขณะที่ทำงานกับตำรวจโดยไม่รับผิดชอบความสามารถในการกระทำการโดยปราศจากการขัดขวางจากเจ้าหน้าที่จะเป็นแรงจูงใจและแรงดึงดูดที่ดีสำหรับอาชญากรจำนวนมาก ข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาในครั้งนี้คือสายลับยังคงกระทำความผิดของเขาต่อไปโดยทำงานให้เจ้าหน้าที่ในเวลาเดียวกันและยังคงอยู่ในวงจรของปัญหาโดยที่ไม่ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Dabney, D. A., & Tewksbury, 2016,)

สายลับส่วนใหญ่ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากทางราชการแต่ประการใด สายลับจึงไม่สามารถเรียกร้องค่าตอบแทนตามสิทธิ์พึงมีของตนได้ สายลับถูกทำให้ไม่มีตัวตนด้วยข้ออ้างด้านความลับและความปลอดภัย เมื่อไม่มีตัวตนทางกฎหมายจึงทำให้ไม่อาจเรียกร้องค่าตอบแทนใด ๆ จากทางราชการได้ ปัญหาการขึ้นทะเบียนสายลับไม่ใช่ปัญหาเฉพาะประเทศไทย ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยภาคสนามของ Dabney and Tewksbury (2016) ที่พบว่าเจ้าหน้าที่สืบสวนมักเห็นว่าข้อกำหนดด้านเอกสารของการลงทะเบียนและการอนุมัติจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงนั้นล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้เสียเวลาจากงานของตำรวจที่แท้จริง โดยที่มีคุณค่าเพียงเล็กน้อยหรือไม่มีเลยสำหรับเจ้าหน้าที่ภาคสนาม เจ้าหน้าที่บางคนโต้แย้งและเสนอแนะว่าความเป็นทางการของการขึ้นทะเบียนอาจทำให้สายลับที่เพิ่งได้รับคัดเลือกใหม่ไม่มั่นใจ (Dabney, D. A., & Tewksbury, 2016,)

การนำสายลับมาใช้ในสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดเป็นวิธีการทำงานที่สร้างภาระให้แก่เจ้าหน้าที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมสายลับมากกว่าการสืบสวนด้วยวิธีการอื่น เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมสายลับมีภาระการถูกรบกวนอย่างไม่เป็นเวลาจากสายลับ ต้องเสียสละเวลาและใช้เงินส่วนตัวในการดูแลสายลับตลอดจนต้องให้การช่วยเหลือสายลับในทุกโอกาสที่กระทำได้ ผลการศึกษาผลกระทบด้านเจ้าหน้าที่สอดคล้องกับงานวิจัยภาคสนามของ Dabney and Tewksbury (2016) กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมสายลับมีภาระการถูกรบกวนอย่างไม่เป็นเวลาจากสายลับ (Impositions on One's Time) การที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองการใช้สายลับและปล่อยให้เป็นเรื่องทางปฏิบัติภายในหน่วยงานของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย สิ่งนี้อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุในองค์กรอันเป็นข้อผิดพลาดที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ร้ายแรง (Shane, J, 2016,)

ผลกระทบต่อสังคมในแง่ที่ไม่เชื่อว่าวิธีการสืบสวนดังกล่าวจะสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างแท้จริง ด้วยวิธีการสืบสวนโดยใช้สายลับเป็นวิธีการที่สิ้นและง่ายตายที่สุดในการจับกุมคดียาเสพติด ทำให้เจ้าหน้าที่จำนวนมากนิยมนำเทคนิคดังกล่าวมาใช้เพื่อหวังผลการจับกุมด้วยยาเสพติดคราวละมาก ๆ และประชาสัมพันธ์แถลงข่าวผลการปฏิบัติงาน หรือมุ่งหวังเงินสินบนรางวัลจากการจับกุม โดยไม่ได้มุ่งหมายที่จะสืบสวนปราบปรามยาเสพติดไปจนถึงระดับเครือข่ายอย่างแท้จริง เทคนิคการสืบสวนโดยใช้สายลับจึงถูกมองว่าเป็น “ความชั่วร้ายที่จำเป็น” และเป็นหนึ่งในวิธีที่มีประสิทธิภาพอย่างมากในการทำสงครามกับปรากฏการณ์ทางสังคมเชิงลบและกับ “คนเลว” ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะความชั่วร้ายทางสังคมนี้ถูกปกปิดไว้ ดังนั้น การต่อสู้กับสิ่งเหล่านั้นจึงต้องดำเนินการโดยกิจกรรมที่ปกปิดและโดยกลอุบายอื่น ๆ (Hess, A., & Amir, M., 2002, p. 997-1034) หากแต่เมื่อวันเวลาผ่านไปปัญหายาเสพติดไม่ยุติลงไปโดยง่าย ประเทศไทยยังคงอยู่กับปัญหายาเสพติดมาอย่างยาวนาน

ผลกระทบด้านจริยธรรมของการนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด งานเขียนของ Madinger (1999) ได้นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับปัญหาทางจริยธรรมและทัศนคติของคนในสังคมต่อการให้ผู้ใช้ให้ข้อมูลที่เป็นความลับหรือสายลับในประเด็นการทรยศหักหลัง (Betrayal) เนื่องจากงานของสายลับเกี่ยวพันกับการแทรกซึม การหลอกลวง การทรยศและหักหลัง ผู้ตอบส่วนใหญ่ไม่ยอมรับการที่เจ้าหน้าที่หวานล้อมให้ผู้ใช้กระทำความผิดแฉข้อมูลหรือให้การเปิดโปงกันอันเป็นการทรยศหักหลังกันเองแม้จะมีประโยชน์ต่อสังคมก็ตาม (Madinger, 1999,) แต่จากผลการศึกษาวิจัยนี้พบว่าผู้ใช้ข้อมูลสำคัญไม่ได้มองว่าการใช้สายลับเป็นการหลอกลวงหรือทรยศหักหลัง แต่มองว่าเป็นกลยุทธ์ในการเอาชนะผู้กระทำความผิดมากกว่าดังเช่นกลศึกในตำราพิชัยสงครามของซุนวูที่แนะนำให้ใช้คนของศัตรูที่แปรพักตร์มาเข้ากับฝ่ายเรา

เทคนิคการสืบสวนคดียาเสพติดโดยวิธีการใช้สายลับเป็นวิธีการทำงานที่แพร่หลายในวงการของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมานาน แต่ประเทศไทยกลับไม่มีการบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน การใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดเป็นวิธีการปฏิบัติทั่วไปในการสืบสวนของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเกิดขึ้นก่อนที่จะเกิดเหตุอันเป็นภารกิจในลักษณะของตำรวจทางปกครอง (Police administrative) และเป็นการค้นหาความจริงในคดีอาญา เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันเป็นภารกิจในลักษณะของตำรวจทางคดี (Police judiciaries) โดยที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติกำหนดรายละเอียดไว้โดยเฉพาะ เป็นต้นว่า คำนิยามศัพท์ คุณสมบัติ วิธีการได้มา การขึ้นทะเบียน การควบคุม การคุ้มครอง หรือ การรับฟังเป็นพยานหลักฐาน

ผลกระทบทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดโดยใช้สายลับแท้จริงแล้วเป็นการต่อสู้กันระหว่างค่านิยม 2 ตัวแบบ คือ ค่านิยมแบบ Crime control คือการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการทำงานอย่างคล่องตัวไม่ควรมีการเขียนกฎหมายในลักษณะที่จำกัดอำนาจเจ้าหน้าที่ลงไป แนวทางป้องกันปัญหาสามารถกระทำได้โดยวางระเบียบขึ้นมาเพื่อเจ้าหน้าที่สามารถตรวจสอบควบคุมกันเองภายในองค์กรได้ และ ค่านิยมแบบ Due process ค่านิยมนี้มองเห็นปัญหาช่องว่างทางกฎหมายจึงเรียกร้องให้ตราตัวบทกฎหมายให้ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้สายลับในคดีอาญา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ค่านิยม Crime control มีน้ำหนักมากกว่า เพราะการใช้สายลับเป็นเครื่องมือที่ทรงอำนาจในการจัดการกับอาชญากรรมเพราะไม่อาจป้องกันการใช้สายลับได้ ดังคำกล่าวของ Benjamin Franklin (Michael, 2012) การตรากฎหมายขึ้นมากำกับควบคุมวิธีการใช้สายลับอาจทำให้การสืบสวนด้วยวิธีนี้จะกระทำได้อย่างขึ้นอันจะทำให้ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้รับประโยชน์ อย่างไรก็ตามการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐควรมีกฎหมายรองรับเพื่อควบคุมตรวจสอบและพัฒนาวิธีการให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ดังเช่น กฎหมายของราเชล (Rachel's Law) ที่กำหนดให้หน่วยงานตำรวจพลอริดาปฏิบัติตามเงื่อนไขของกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สายลับอย่างเคร่งครัด เช่น การฝึกอบรมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาและการใช้สายลับ หรือการจัดหา การควบคุม และการใช้สายลับในนโยบายและขั้นตอนของหน่วยงาน เป็นต้น รวมทั้งนโยบายต้นแบบในการใช้ สายลับ (The Model Policy on Confidential Informants) ของ International Association of Chief of Police (IACP)

ผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ ปัญหาการสร้างพยานหลักฐานเท็จ เอกสิทธิ์ของสายลับที่ไม่ต้องมาเบิกความในชั้นศาลที่อาจขัดต่อหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา (Principle of substantive truth) พยานหลักฐานที่ถูกปรุงแต่งอาจเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งโดยหลักการของดอกผลของต้นไม้มีพิษ (Fruit of the poisonous tree Doctrine) ต้องตัดพยานหลักฐานนั้นไม่ได้รับฟังตามกฎหมาย

วิธีการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดโดยใช้สายลับกล่าวโดยเฉพาะการใช้สายลับซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดขัดต่อทฤษฎีการลงโทษอันเป็นสภาพบังคับของกฎหมายอาญา หากพิจารณาวัตถุประสงค์ของทฤษฎีการลงโทษล้วนมีส่วนช่วยให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย กล่าวคือทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory) ทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกถึงความผิดในการกระทำของตน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory) เป็นการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นอีก ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำและช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคม แต่ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษเพราะได้รับโอกาสทำงานเป็นสายลับให้แก่เจ้าหน้าที่ จึงเห็นได้ว่าการนำสายลับซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด ขัดต่อทฤษฎีการลงโทษดังกล่าว

สรุปและการอภิปรายผล

ผู้วิจัยจึงขอสรุปประเด็นอภิปรายออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ ประเด็นที่ 1 บทบาทความสำคัญของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในประเทศไทย สายลับเป็นบุคคลที่อยู่ในวงการยาเสพติดก่อนที่จะพบจุดเปลี่ยนเพราะเข้าไปมีความเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ โดยบทบาทและงานของสายลับที่ได้รับมอบหมายจะขึ้นอยู่กับสถานภาพของตัวสายลับว่าเขามีบทบาทอย่างไรในสังคมหรือวงการยาเสพติดของเขา ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานเขียนของ Katz (1978) นักวิชาการที่ได้นำเสนอถึงบทบาทที่เด่นชัดของการใช้สายลับ เช่น การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารบุคคลภายนอกไม่สามารถเข้าถึงได้หากไม่ใช่คนในพื้นที่ (Katz, H. A., 1978, น. 5-12) สอดคล้องกับงานเขียนของ Hess and Amir (2002) ที่เห็นว่าการใช้อาชญากรด้วยกันในการแทรกซึมเข้าไปมีข้อได้เปรียบหลายประการ (Hess, A., & Amir, M., 2002, น. 997-1034) ประเด็นที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่สืบสวนกับบุคคลที่เป็นสายลับในการทำงานปราบปรามยาเสพติด ผลการศึกษาพบว่าการสร้างความไว้วางใจเป็นสิ่งแรกที่ต้องทำให้เกิดขึ้นก่อนจะพัฒนาระดับความสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Madinger (1999) ที่เห็นว่าความไว้วางใจ (Trust) เป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ของมนุษย์ทั้งหมด หากปราศจากความไว้วางใจในเจ้าหน้าที่ บุคคลที่มีศักยภาพในการเป็นสายลับจะไม่ยินยอมให้ความร่วมมือ (Madinger, 1999,) โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์ ดังนี้ 1) เพื่อนร่วมงาน 2) พี่กับน้อง และ 3) นายกับบ่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยภาคสนามของ Dabney and Tewsbury (2016) เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่แบ่งระดับของความสัมพันธ์ส่วนตัวกับสายลับได้เป็น 3 ระดับ คือ (1) ความสัมพันธ์แบบห่างเหิน (Distant business relationships) (2) ความสัมพันธ์ส่วนตัวแบบผิวเผิน (Sallow personal relationships) และ (3) ความสัมพันธ์ส่วนตัวแบบใกล้ชิด (Close

personal relationships) (Dabney, D. A., & Tewksbury, 2016,) ประเด็นที่ 3 การวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำสายลับมาใช้ในการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่าด้วยลักษณะงานที่เป็นความลับ ขาดการตรวจสอบ ไม่มีกฎหมายรองรับสถานะการเป็นสายลับ การมีอยู่ของสายลับจึงส่งผลกระทบในหลากหลายด้าน ทั้งต่อตัวสายลับเอง ต่อเจ้าหน้าที่ และสังคม อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอาญา กล่าวคือการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดเป็นวิธีการปฏิบัติทั่วไปในการสืบสวน เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันเป็นภารกิจในลักษณะของตำรวจทางคดี (Police judiciaries) หากแต่ประเทศไทยกลับไม่มีกฎหมายบัญญัติกำหนดรายละเอียดไว้โดยเฉพาะ เป็นต้นว่า คำนิยามศัพท์ คุณสมบัติ วิธีการได้มา การขึ้นทะเบียน การควบคุม การคุ้มครอง หรือ การรับฟังเป็นพยานหลักฐาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เนื่องจากสายลับอยู่ในวงจรการกระทำความผิดและมีโอกาสกลับไปกระทำความผิดซ้ำ และจากลักษณะงานที่เป็นความลับ การตรวจสอบความโปร่งใสกระทำได้ยาก จึงส่งผลกระทบต่อสังคมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. 2550 หมวด 1 ว่าด้วยการสืบสวน โดยให้ระบุถึงการสืบสวนโดยศึกษาเปรียบเทียบเช่น กฎหมายของราเชล (Rachel's Law) และนโยบายต้นแบบในการใช้สายลับ (The Model Policy on Confidential Informants) ของ International Association of Chief of Police (IACP) พัฒนาระบบงานยุติธรรมทางอาญาให้ทุกฝ่ายยึดหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา และสร้างมาตรการกำกับดูแลให้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

วิธีการใช้สายลับมีลักษณะเป็นวิธีปฏิบัติงานทางลับของเจ้าหน้าที่ เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่สืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น แต่ทว่ายังไม่มีการพัฒนาให้เป็นความรู้ทางวิชาการอย่างแท้จริง เสนอให้มีการพัฒนาวิธีการใช้สายลับ การปฏิบัติงาน พัฒนาเป็นองค์ความรู้ทางวิชาการมีการสร้างทฤษฎีหรือ แนวคิด ศึกษาวิจัยผลกระทบการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางของต่างประเทศเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทไทย

3. ข้อเสนอเชิงวิชาการ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังมีลักษณะเป็นการค้นหาความรู้ความจริงอย่างกว้าง ๆ เพื่อถ่ายทอดวิธีปฏิบัติบางประการในการสืบสวน ปราบปรามอาชญากรรมออกมาเป็นความรู้ในทางวิชาการ โดยที่ยังไม่อาจนำทฤษฎีทางอาชญาวิทยา และทฤษฎีการปฏิบัติต่อเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดมาใช้ในการอธิบายได้เท่าที่ควร เสนอให้มีการศึกษาในหัวข้อ ทฤษฎีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด กรณีศึกษาการนำผู้กระทำความผิดมาเป็นสายลับในคดียาเสพติด โดยมุ่งที่จะศึกษาเพื่อทดสอบหรืออธิบายทฤษฎีที่ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในประเด็นนี้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ปัทมา วรรณทร์. (2554). *การค้นหาความจริงในคดียาเสพติด : ศึกษากรณีการรับฟังพยานบุคคล ที่เป็นสายลับ .* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- Atkinson, C. (2021). Fully informed? A methodology for assessing covert informant coverage in policing and law enforcement. *The Police Journal*, 94(1): 3–19.
- Dabney, D. A., & Tewksbury, R. (2016). *Speaking truth to power: Confidential informants and police investigations*. University of California Press.
- Hess, A., & Amir, M. (2002). The program of criminal undercover agents sources in the drug trade. *Substance Use & Misuse*, 37(8–10): 997–1034.
- Katz, H. A. (1978). Narcotics investigations: Developing and using informants. *Police Law Quarterly*, 7(3): 5–12.
- Madinger, John. (1999). *Confidential informant: Law enforcement's most valuable tool*.
- Michael J. Sulick. (2014). 3. *The Undetected Spy: Edward Bancroft*. In *Spying in America : Espionage from the Revolutionary War to the Dawn of the Cold War*. Georgetown University Press.
- Shane, J. (2016). *Confidential Informants : A Closer Look at Police Policy (1st ed. 2016.)*. Springer International Publishing
- Trostle, L. C. (2022). International Association of Chiefs of Police. Salem Press Encyclopedia